

תשלומי נזק

1 ויקרא כ"ד, י"ח

המזיק את רכושו של חברו חייב לשלם. בנוגע לסכום התשלום ברור שאין המזיק חייב לספק לניזק חפץ חדש במקום החפץ המשומש שהזיק, וכן אין לחייב את המזיק לשלם את ההורדה בערך החפץ כאשר ניתן לתקן אותו בפחות מזה. מה שלא ברור הוא כמה לשלם במקרה והחפץ שהזיק הוא מסוג הדברים שאין להם שוק אבל כל בן אדם ה'ה משלם הרבה כסף כדי שלא לאבדו ו-או שיצטרך להוציא הרבה כסף כדי להשיג תחליף (לדוג' -משקפי ראייה) -או שבכלל לא ניתן למלא את החסר (כגון כתבי יד ותמונות). כמו כן חוקרים הפוסקים במזיק חלק מדבר יותר גדול (למשל מנורת סימון ממכוננית) כאשר לא ירד ערכו של אותה דבר אבל תיקון הנזק יעלה כסף (ערך הרכב לא ירד אבל בעליו יצטרך להוציא כסף להחליף את המנורה השבורה). ומאידך, הפוסקים חוקרים איך הדין איפה שהניזק לא יפסיד מהנזק (לדוגמא- המזיק את רכבו של חברו והביטוח מכסה את ההפסד) -האם בכל זאת חייב המזיק לשלם על מה שהזיק או לא?

2 כתובות ק"ט ע"ב משנה, מי שהלך... 'וגמ',... דינא בהדייהו' ורש"י

מי שהיה לו שדה מוקף שדות של אחרים מכל הצדדים והיתה לו זכות דריסת רגל בדרך שבאחד השדות, ונסע למרחקים, ובחזרתו מצא שהדרך נעלמה -אם בתחלה היו ארבעה השדות שייכים לאדם אחד והוא מכר אותם לארבעה בני אדם שונים -לכ"ע יכול כל אחד מהם לדחות אותו לשלשה האחרים ואין לו דרך, אבל אם בתחלה היו השדות שייכים לארבעה בני אדם שונים וקנה אותם אדם אחד -בזה סבור אדמו"ן שאותו אחד חייב לו דרך ממה נפשך -ויתן לו הדרך הכי קצרה ששייך, והחכמים סוברים שאותו אחד יכול לומר לו שאם לא ירד מהתביעה לדרך יחזיר את השדות לארבעת המוכרים ולא יהיה לו את מי לתבוע לדין.

3 תוס' יבמות ל"ז ע"ב ד"ה דאמר לי אי שתקת, ואם תאמר... דמי קצרה'

התוס' מקשים באופן שאחד מכר לארבעה -למה אין לו לזה שחזר ממדינת הים לתבוע ממוכר את דמי הדרך - שממה נפשך מכר דרך שלא היה שייך לו!

4 נתיבות המשפט סי' קמ"ח ס"א ביאורים, ..., הדרך', ועוד... בשלו', ועוד... גזולה', דכ"י... יחזיר'

הנתיבות הביא את קושייתם של התוס' והוסיף להקשות - באחד שקנה מארבעה איזו זכות יש לו לבעל השדות בתרגיל שכזה שיכול להחזיר את השדות לארבעת הבעלים הראשונים - הרי גם כשהיו ברשות אותם ארבעה בעלים הראשונים אחד מהם בודאי היה חייב לו את הדרך אלא שאנו לא יודעים איזה מהם - וכי ע"כ נפטר הקונה מלשלם לו על הדרך? ועוד הקשה הנתיבות למה במשנה מדובר בדרך שנאבדה ולא על שדה שנעלם לתוך רשותם של אחרים!

5 שם בנתה"מ, לכן נראה... לשלם הדמים', דנראה... ולכך פטור'

הנתיבות טוען שאם היה מדובר בשדה ממש בודאי חייב אותו לוקח לשלם על שמחזיק בשדה שאינו שלו, אבל במשנה מדובר בזכות דריסת רגל בלבד - וכשאי אפשר להוציא את זה בדין מהמוכרים, גם זה שקנה מהם אינו חייב כלום. ובנוגע לקושיית התוס' בארבעה שקנו מאחד למה אין המוכר חייב על שמכר דרך שאינו שלו - כתב הנתיבות שאותה זכות דריסת רגל שוה כסף רק לזה שיש לו שדה באמצע אבל לא לאחרים ואין לחייב את מי שהזיק דבר שלא ניתן למכור והוא שוה כסף לבעליו בלבד.

הנתיבות הביא שתי ראיות לדבריו - הגמ' בב"ק עוסק בעדים שהעידו על האשה שנתגרשה וכבר קבלה כתובתה ונמצאו זוממין שחייבים לשלם לאשה את מה שהיתה מקבלת אילו היתה מוכרת את כתובתה לאחר על הצד שתתגרש או שהבעל ימות קודם לה - בלשון הגמ', טובת הנאה -

6 ב"ק פ"ט ע"א, אמר אביי טובת הנאה... בעל הוה שקיל מינך'

אביי דייק מכאן שאם היתה מוכרת כתובתה לא היה הבעל זוכה בכסף- שאם היה הכסף שלו למה חייבים העדים זוממין לשלם לה בכלל הרי לא הפסידו לה כלום. והקשה הנתיות- הרי בעדים זוממין לא מדובר באשה שמכרה כתובתה אלא אשה שהעדים זוממין העידו עליה כדי להפסידה כתובתה- ועל הצד שהבעל ימות קודם או יגרשנה הרי היא מפסידה את כל הכתובה ואיזו ראייה יש מכאן לאשה המוכרת כתובתה! והוכיח מכאן הנתיות שאם לא היתה יכולה לקבל כסף תמורת הכתובה דרך מקח וממכר אין המזיק חייב לשלם לה על כך גם אם אצלה יש הפסד גמור.

עוד ראייה הביא הנתיות מאלו נערות- שנחלקו אביי ורבה בשיטת רבי נחוניא בן הקנה- שרבי נחוניא סובר שכמו שאומרים קים ליה בדברה מיניה במי שנתחייב בתשלום ובאותו זמן נתחייב מיתה בבית דין- ופטור מלשלם, כך הדין במי שנתחייב תשלום ובו בזמן נתחייב בכרת- ונחלקו אביי ורבה אם גם במיתה בידי שמים סובר רבי נחוניא כן-

7 כתובות ל' ע"ב, מאי איכא בין רבא לאביי... ע"י הדחק' ורש"י

זו שאכל תרומה חייב מיתה בידי שמים- ולפי אביי שרבי נחוניא פטר מתשלומין גם את מי שחייב מיתה בידי שמים יהיה פטור- אבל דוקא באופן שהחייב לשלם והחייב מיתה חלים בבת אחת, והעמידה הגמ' את הנפק"מ במי שתחב לו חברו תרומה בבית הבליעה באופן שהיה יכול להוציאה אבל כבר נהיה מאוס ע"י שהיה בפיו וממילא פטור מנזק ואינו חייב אלא כשנהנה- ונמצא שהחייב מיתה והחייב לשלם חלין בו בזמן ופטור מדין קלבדרב"מ. והקשה הנתיות הרי לגבי האוכל אינו מאוס והוא שוה כסף אצלו ולמה לא יתחייב גם קודם שבלע- אלא שלמרות שאצלו הוא אוכל טוב הרי אינו יכול למכור אותו לאחרים- הרי שכל שאין החפץ שוה פרוטה בשוק לא נקרא ממון גם אם אצלו שוה כסף.

8 חזון איש ב"ק סי' ו' ס"ק ג', ויש לעי' היכי שקלקל כותל... ומזיקו'

החזון איש כנראה חולק על הנתיות ומקורו מזה שהכהן המפגל חייב גם אם הקרבן היה נדבה ואינו חייב להביא אחר תחתיו מפני שהבעלים רצו להביא דורון ולא הביאו- הרי שההפסד נמדד לפי דעתם של הבעלים- ולכן פסק החזון"א שאם עשה נזק בבית שאינו עומד למכירה באופן שלא ירד ערכו של הבית אבל בעל הבית יצטרך להוציא עליו הוצאות כדי לתקנו חייב לשלם לו על זה.

9 שו"ת אבן ישראל (להגרי"י פישור זצ"ל) חלק ח' סי' ק"ד, והנה סברא כזו... והחסיר לו'

ר' ישראל יעקב זצ"ל הביא מדברי התוס' שדוקא בגרמי שחייב רבי מאיר יש צד לומר שאין לחייב אותו על דבר שאינו ניתן למכירה- אבל לא בנזק ממש.

10 שם, אולם... חדש כיוצא בו'

גם על ראייתו של הנתיות בתחב לו חברו בבית הבליעה תמה ששם שוה למזיק ולא לניזק! (תמיהה זו מצינו גם בפוסקים אחרים- ובמנחת שלמה להגרש"ז אויערבך זצ"ל כתב שהנתיות הביא את זה כדוגמא- שכשם שאין מתחשבים בזה שהוא שוה כסף להמזיק כך אין מתחשבים בזה שהוא שוה כסף לניזק.) ולמסקנא פסק שלא כמו הנתיות (בין השאר- הרי התוס' עצמם- שהנתיות בא לתרץ את קושייתם- לא תירצו כמו הנתיות.)

11 שו"ת מנחת שלמה חלק ב' סי' קל"ה, ולכן נראה... לאחרים'

הגרש"ז חולק על הנתיות איפה שמדובר בדבר שהוא ממש ממון (ולא זכות דריסת רגל בלבד) שחייב לשלם לו גם כשלא היה אפשר למכור את החפץ.

12 ב"ק ע"ח ע"ב, בעי רבא... לר' אלעזר בן עזריה' (לפני המשנה) ורש"י

מסקנת הגמ' היא שהגונב שור שהפריש חבירו לעולה יכול לשלם לו כבש ולראב"ב אפילו עוף.

13 שו"ת מנחת שלמה שם, והנה המשנה למלך... אותו לעצמו'

בגנב מחבירו אתרוג מהודר לפי המהר"ם מינץ אינו חייב לשלם לו אלא דמי אתרוג פשוט ע"פ הגמ' בב"ק אבל המל"מ חולק עליו - והסביר הגרש"ז שבעולה אינו שלו אבל באתרוג הרי הוא שלו ממש וחייב לשלם לו ע"פ מה ששוה לבעלים. (ובפרי לעוס הסתפק רש"ז לענין גניבה שלא קבל הגנב כלום.)

לענין איך שמין את הנזק ראינו את דברי החזו"א שבבית שאינו עומד למכירה אלא לתיקון חייב לשלם לו על התיקון למרות שלא היה שום חסרון בערכו של הבית. הפוסקים דנים בדין המזיק לדבר שהוא חלק מדבר יותר גדול אם מתחשבים בנזק הכולל או דוקא בחלק שהזיק לו בידים-

14 דברי גאונים כלל צ"ו אות נ"ח, דאינו יכול לומר קי"ל'

נחלקו האחרונים אם כשהזיק לפרטי אחד מזוג וממילא ירד ערכו של השני אם חייב גם על זה (או שהוא גרמא בעלמא) וכתב על זה הדברי גאונים (שהיה מו"צ בסיגעט לפני כמאה וחמשים שנה) שבשומר חייב גם על גרמא ואחרי שקיבל את הזוג בתורת שומר עליו להחזירו בשלימותו - וממילא אין מקום למחלוקת בדבר ואינו יכול לטעון קים לי כמו הזרע יעקב!) ולכאורה לענין נזק נשאר הדבר במחלוקת.

בנוגע לשאלה השלישית - בשהזיק לחפץ המבוטח, גם בזה נחלקו האחרונים -

15 אור שמח פ"ז שכירות ה"א, ... שקיבל עליו'

באור שמח פסק שהוא חייב ומקורו מהגמ' בב"ק בשטף הנהר את חמורו ואת חמורו של חבירו והתנה עם חבירו שיציל את חמורו של החבר ויניח את שלו על מנת שחבירו ישלם לו את דמי חמורו - ועלה החמור מעצמו - בכל זאת חייב לשלם לו.

16 שו"ת הרי בשמים מהדורא תניינא סי' רמ"ה, אפס בהא... עלה מאליו'

בהרי בשמים פסק שאין לחייב אותו משום מזיק כשלא היה לו שום נזק.

17 שו"ת מנחת יצחק חלק ג' סי' קכ"ו, שוב נתעוררתי... ע"פ החוק'. ואך... בשמים'

במנחת יצחק העיר שחברות הביטוח אינם משלמים על נזק שמקבלים עליו תשלום ממקום אחר - וממילא אסור לו לתבוע גם את חברת הביטוח וגם את המזיק, ואם מחמת התאונה מפסיד הניזק (למשל בהעלאת מחירו של הביטוח) חייב המזיק לשלם לו על זה מדין אי שתקת - שאם לא ישלם לו את ההפסד יוותר על תביעתו על חברת הביטוח ויתבע את המזיק על הכל.

ומִכָּה נֶפֶשׁ בְּהִמָּה יִשְׁלַמְנָה נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ:**מתני'**

דרך שהלך למדינת הים ואכרה דרך שדהו
 אדמון אומר ילך לו בקצרה וחכמים אוכרים
 יקנה לו דרך במאה מנה או יפרח באויר:
 גמ' מ"ט דרבנן 'שפיר קאמר אדמון *אמר
 רב יהודה אמר רב 'כגון שהקיפה ארבעה
 בני אדם מארבע רוחותיה אי הכי מאי
 מעמא דאדמון אמר רבא "בארבעה דאתו
 מכח ארבעה וארבעה דאתו מכח חד
 כולי עלמא לא פליגי דמצי מדחי ליה כי
 פליגי בחד דאתי מכח ארבעה אדמון
 סבר מכל מקום דרבא אית לי גבך ורבנן
 סברי "אי שתקת שתקת ואי לא מהדרנא
 שמרא למרייהו ולא מצית לאשתעויי דינא
 בהדייהו

מתני' ואכרה
 דרך שדהו. שהמיקו זה נעלי
 השדות שגמליו: ילך לו בקצרה.
 על כרחם יטול לו דרך לשדהו אבל
 דרך קנה יצטרך לו שלא ירעה
 ליטול: גמ' שפיר קאמר אדמון.
 דקס"ד כשארבעת השדות שסביבותיו
 של אדם אחד הן דממה נפשך אורחיה
 גביה הוא: ארבעה בני אדם.
 דכל חד וחד מדמי ליה לדרך לאו
 גבלי הוא: וארבעה דאתו מכח
 חד. שלקחיה מלשם אחד אחר שהלך
 זה: אי שתקת שתקת. וחיל גבך
 כשקנה הדרך ממני:

**ואם חאלך וארבעה
 ולא מכח חד ליהדר הוא חד דמי
 קרה**

[א] אחד שקנה אותן מארבעה. יש לתמוה כאן הרבה, חדא קושית התוס' ביבמות דף ל"ז ע"ב בד"ה דאמר
 ליה אי שתקת, בארבעה שקנו מאחד דליהדר האי חד דמי הדרך,

ועוד קשה לי גבי חד דקנה מארבעה, כיון שקרקע אינה נגזלת והרי בין שדותיו קרקע שאינה שלו, מהיכא תיתי לא
 יתחייב להחזיר, ומה בכך שקנה זכות מהמוכר, אטו אם אחד קנה בהמות מהרבה בני אדם, ויבואו עדים שבהמה
 אחת גזולה, רק שאין מכירין בהמה הגזולה מחמת שנתערבה ביניהם קודם יאוש, וכי לא יתחייב להחזיר כיון
 שדבר שאינו שלו מעורב בשלו.

ועוד, אמאי נקט שאבד לו דרך, היה לו לומר רבותא יותר, שנאבדה לו שדה בין שדות אחרים, כגון שהלך למדינת
 הים והלך אחד מארבעה שסביבותיה וצירף שדה זו לשלו, ואין ידוע איזהו. ועוד, דהש"ך עצמו כתב שם בסיומא
 דספר תקפו כהן [בקונטרס כללי קים לי] דאם יוסף בן שמעון גזל שדה מראובן ואין העדים יודעין איזה יוסף בן
 שמעון, ואח"כ מכר יוסף בן שמעון אחד כל שדותיו ליוסף בן שמעון השני, דיכול ראובן להוציא שדה אחת מיוסף
 בן שמעון, ע"ש, אף דאין ראובן יכול לברר בעדים איזהו הגזלן ואיזו שדה היא גזולה.

דכי משום שאינו יכול לברר איזה שדה הוא שלו יאכל הלה את שאינו שלו וחד, דהא אין אדם מוכר דבר שאינו
 שלו ובחזקת מרא קמא עומד, ולא יחלוק בזה כי אם המתקש ואוהב עול. וא"כ בחד דאתי מכח ארבעה מהיכא
 תיתי יהיה יכול לומר קניתי זכות הראשון וכיון שמהראשון אינך יכול להוציאו גם ממני לא תוציא, והא [הא] דאינו
 יכול להוציא מהראשון הוא רק מטעם שאינו יכול לברר, וכיון שהוא יודע האמת מהיכא תיתי לא יחזיר.

לכן נראה דדין זה אינו אלא כנאכד לו דרך, דהיינו שגוף הקרקע הוא של אחר רק שהיה לו שעבוד וחובו על בעל הקרקע ליתן לו דריסת רגל, ומבואר בהרב המגיד הלכות שכנים [פ"ח ה"ז] דזה לא הוא רק שעבוד בעלמא, וכיון דאין ידוע על מי מהמוכרים יש לו שעבוד זה שיהיה מחויב להניחו לילך דרך שדהו, גם על הלוקח מהן אין לו שעבוד, דכששעבוד הגוף בטל גם שעבוד נכסים בטל, [ד] כיון שהגוף שלו ואין עליו רק חוב שיניחנו לילך כשיצטרך דמי להא דמבואר בסוף סימן מ"ט דכיון שאינו יכול לתבוע המוכר גם הלוקח אינו יכול לתבוע. ולפ"ז מיושבת קושית התוס' ביבמות הנ"ל, (ומש"ה) [דמשו"ה] נמי בארבעה שקנו מחד אין המוכר חייב לשלם הדמים,

דנראה דדבר שאינו שוה בעצמו למכרו וליקח דמים בעדו רק ששוה לאיש ההוא, אין המזיק חייב לשלם. כדמוכח בב"ק פרק החובל [פ"ט ע"א] דאמר טובת הנאה דאשה, דאי דבעל לימרו לה מאי אפסדינך, אי הוית מוכנת לה [לטובת הנאה] בעל הוה שקיל מינך וכו'. ולכאורה קשה, דמה בכך שאינה יכולה למוכרה משום שהבעל יקח הדמים ממנה, מ"מ האשה יכולה לומר כמו ששוה הספק טובת הנאה אצל מי שרוצה ללוקחה כמו כן שוה הספק אצלי והרי הזקתני הספק הזה. אלא ודאי המזיק דבר שאי אפשר ליקח דמים בעדו פטור. וכן מוכח בכתובות דף ל' [ע"ב] בתחב לז חבירו, שכתב התוס' [ד"ה לא צריכא] שאינו שוה פרוטה, וקשה הא מ"מ שוה הוא אצל האוכל, שאינו נאמא אצלו. אלא ודאי כיון שאינו יכול ליקח דמים לא מיקרי בר דמים, והכא נמי אינו שוה רק לבעל הדרך ההוא, ולכך פטור.

**אמר אבני טובת
הנאה הוואיל ואתא לידן נימא בה מילתא
טובת הנאה לאשה היא דאי סיד לבעל
היא לימרו לה עדים מאי אפסדינך אי
הות מוכנת לה לטובת הנאה בעל הוה שקיל
מינך**

זר שאכל תרומה.
נמזיד הוא נמסה צדי שמים ולא
נכרת. כרת הוא חרשו נעשין דכתיב
(ויקרא ט) ערבים יחי: לאביי פטור.
מתשלומין דנפקא ליה מאסון צדי
שמים וכל אסון נמשמע בין נמסה
בין נכרת: ולאביי פטור. נמסה.
נהי נמי דמסה צדי שמים פטורת
מתשלומין אכל היכא דאכל מרומה
דגולה מי מפטור הא כיון דלאגבהי
קניה וסייב נמשלומין ואפילו מטרף
ומתחייב ננפשו לא הוי עד דאכל
לה: שתחב לו חברו. דלא אגבהי
ולא קניה ולא מתחייב נמשלומין אלא
בגלעמו מתחייב דמי הניית מימי
ולא דמי כולה ובהיא שעתא חיוב
מיסה נמי איכא: איבעי ליה לאהדורה.
וכי לא אהדרה מהאיא שעתא איכו
מוק לה דראשון לאו מידי עבד ולא
נמחייב לכהן כלום: ואי דלא מצוי
לאהדורה אמאי חייב. מיסה אטו
הוא: ע"י הדחק. דלי נמי אהדרה
ממאסה ולא חיוב נעלים הלכך מגזל
לא גולה אמאי קא מחייבת ליה
נמשלומין אהגאת גרזו ומעיו היהא
שעתא חיוב מיסה איכא:

**מאי איכא בין
רבא לאבני איכא בנייהו זר שאכל תרומה
לאבני פטור ולרבא חייב ולאביי פטור
והאמר רב חסדא מודה ר' נחניא בן הקנה
בבגונב חלבו של חבירו ואכלו שהיא חייב
שכבר נתחייב בגניבה קודם שבא לידי
איסור חלב אלמא דמעידנא דאגביה קנייה
מתחייב בנפשו *לא הוה עד דאביל ליה
דבא נמי בעידנא דאגביה קנייה מתחייב
בנפשו לא הוי עד דאביל ליה הבא במאי
עסקינן כגון שתחב לו חבירו לתוך פיו סוף
סוף כיון דלעסיה קנייה מתחייב בנפשו
לא הוי עד דבלעה כגון *שתחב לו לתוך
בית הבליעה היכי דמי אי דמצי לאהדורה
ניהדר אי לא מצוי לאהדורה אמאי חייב לא
צריכא דמצי לאהדורה ע"י הדחק**

ש לעין היכי שקלקל כותל ביתו, ואי שיימינן כל הבית לא נפחת כלל כספו, היכי שיימינן, ונראה דכיון דאין בית עומד למכירה אלא לתקן בדקיה, משלם מה שחזרו מפסיד בהוצאות התקון, והרי כתב רש"י בגיטין דף נ"א דכהנים שפגלו במקדש חייבים לשלם אפילו בדבחה שאינו חייב להביא אחרים, משום שהיה רוצה להביא דורון ולא הביא, הרי מה ששוא לו לעצמו, משום שמפסידו ומזיקו

והנה סברא כו' לחלק בין אי ישנו במכירה בשוק, מנינו בדברי החו' בב"ק דף ע"א ובכתובות דף ל"ד בהא דמחייב ר"מ ד' וה' בטבח שור הנסקל, דפרכין אמאי איסורי הנאה נינהו, ואמר רבא ר"מ ס"ל כר"ש דדבר הגורם לממון כממון דמי, וכתבו שם בחו' חימא דלימא ר"מ לטעמיה דדאין

דיני דגרמי, דכש"כ דמחייב בדבר הגורם לממון, דהא אמר בהגחל קמא דאפילו ר"ש מודה בשטר שאין עיקרו ממון, וחירצו ח"ל, וי"ל דאיכא נמי סברא איפכא, דע"כ לא מחייב ר"מ אלא בשורף שטר וכה"ג שראוי לכל העולם, אבל שור הנסקל וקדשים אינו ראוי אלא לזה שיפטר בו עיי"ש.

ומבואר להדיא בדבריהם דכל החילוק שיש לומר דדבר שאינו שווה למוכרו אינו בחיוב תשלומין, זהו רק לגבי חיובא דגרמי לר"מ דמחייב, אבל בחיובא דמזיק בודאי צריך לשלם אף שאינו שווה למכור בשוק, וגם על דברי החו' לענין חיובא דגרמי נמי תמה הש"ך בחו"מ סי' שפ"ו סוסק"א ו"ל, דמה בכך שאינו ראוי אלא לזה, סוף סוף גרם לו היזק, ומה לו לזה שלא היה ראוי לשאר העולם עיי"ש, אבל מ"מ אפילו לדעת החו' לא נאמר ק' אלא בחיובא דגרמי, היינו שהוא גורם שעל ידו יזק חפץ של האחר, וזהו ס"ל להחו' בחירוף הזה, דכל חיובא דגרמי הוא רק היזק השמות של החפץ שהוא גרם לזה, אבל לחייב אותו להעמיד לו חפץ אחר במקום זה שניזוק על ידו, לא נחייב בחיובא דגרמי, אבל במזיק ממש, ס"ל להחו' בדואי חייב להעמיד לו חפץ אחר כזה שהיזק והחסיר לו

אולם גם עיקר הוכחתו של הנחמיו של אשין דין תשלומין, אלא לפי שזיות שיכולים למכור בשוק, מהא דכתבו הסו' כמחובות דף ל' ע"ב ל"ה לא לריכה, גבי זר שאכל מרומה דפטור ממחלומין משום דקלנ"מ, דמיירי שחב לו חברו צבית הצליעה, ולא מצי לאהדורי אלא ע"י הדחק, וכתבו שם צמו' דמיירי דמעיקרא לא היה צו כי אם שו"פ, ועמה שנתקלקלה קלת אינה שו"פ, ואפילו אם זה נהנה חוה לא חסר פטור, מ"מ כיון דשוין כל שהוא או מחייב בכל, וכדאמרינן צב"ק כ' ע"ב גבי שחוריתא דאשיתא עכ"ל, והקשה ע"ז הנחמיו, דהא מ"מ שזה הוא אלא האוכל שאינו נמאס אלא, אלא והאי כיון דא"י ליקח דמים לא מקרי צר דמים ע"ש.

והדברים אינם מובנים, דהרי הנדון הוא היכא דשוה אלא הנזק, אלא דאוחו שזיות א"י למכור לאחריס אי

צכה"ג מחויב לשלם לו, מכיון דהניזק מ"מ נפסד, אכל החס אכל הניזק לא שזה, מה יועיל לן מה דאכל המזיק שזה ממון, אכל מ"מ לא הפסיד להניזק, ואפילו אם הוא נהנה שו"פ, והוא שזיות אלא, הרי הוה זה נהנה חוה לא חסר, רק מטעמא שכתבו הסו', והצרי הנחמיו ל"ע.

עכ"פ נחבאר דעתם דהו' צב"ק דף ע"א, וכמחובות דף ל"ד, וכן דעת הש"ך צבי שפ"ו דלא כהנחמיו אפילו צדיני דגרמי, וגם כל דבריו אינם מובנים, וצדאי נקטינן כדעת הסו' דאפילו אין צו שזיות למכור בשוק מ"מ צריך לשלם הפסד הניזק, היינו להשלים לו החפץ בכמה שיעלה לתקנו, או לקנות חדש כיוצא בו.

ולכן נראה לברר, דבדבר שהוא ממש ממון נראה דצריכים לשלם לו כפי שהוא צריך להוציא כדי לקנות חפץ כזה שהפסידוהו ולא נמדד כלל בכמה יוכל למכור זה לאחרים ולפעמים משלמים לו פחות, דהתורה אמרה מכה נפש בהמה ישלמנה ולשוון ישלמנה היינו להשלים שיהיה לו בהמה אחרת ולא מספיק מה שישלם לו כשיעור שהי מקבל אילו הי' מוכר לאחרים,

בעי רבא דרי
 עלי עולה והפריש שור ובה ארד ונגב מי פטר נגב נפשיה בכבש לרבנן בעולת העוף לר' אלעזר בן עזריה דתנן *הרי עלי עולה יביא כבש ר"א בן עזריה אומר יביא תור או בן יונה מאי מי אמרינן שם עולה קביל עילוייה או דלמא מצי א"ל אנא מצוה מן המוכר בעינא למיעבר בתר דאיבעיא יהדר פשט נגב פטר עצמו בכבש לרבנן בעולת העוף לר' אלעזר בן עזריה רב אחא בריה דרב איקא מתני לה בהרייא אמר רבא *הרי עלי עולה והפריש שור ובה ארד ונגבו פטר עצמו בכבש לרבנן ובעולת העוף לר' אלעזר בן עזריה:

מי
 פטר נגב נפשיה. גבי בעלים: בכבש. דאמר ליה עולה קא ממיינת ועולה משלימנא לך (א) ולא אפסדתן חו מידי דהא יוצא זה אמה יד נדך: נגב פטר עצמו. דאמרינן דבעלים מחייב והרי הוציאו יד נדו ואפסידא דהקדש מיפטור דמצינא האיש כמידי* ולא הקדש ואליצא דר' שמעון נקט לה דאמר קדשים שמיים צלחיותן חייב. פלוגתיהו דרבנן ור"א וטעמיהו צפרק צמרא דמנחום [ק:]:

אולם נראה דהמל"מ סובר דמה שמחמת מקרה א"א למוכרו לאו כלום הוא משא"כ בהקדש דלאו דיליה הוא, ויותר אפשר לומר דהמל"מ מדמה ליה לפרי לעוס או נייר כתוב שג"כ א"א במכירה, מ"מ הואיל ושליו הוא שפיר משלמין וכדאמרן, משא"כ הקדש דאע"ג שכולם קונים שוורים כדי להביא מהם קרבן אף שיודע שאפשר בכבש או בעולת העוף מ"מ סו"ס יצא הדבר מרשותו ואינו שלו, והרי זה דומה לאחד שקנה חפץ ונתנו במתנה לחברו ובא אחד והפסידו אע"ג שהנותן מצטער הרבה ורצה שיהי' להמקבל דבר זה מ"מ אין משלמין ממון על כך וה"נ בהקדש. ואולי יש לחקור דהן אמנם שהמזיק פרי לעוס שפיר חייב, אבל גנב לא הוי כיון שלעצמו אינו נוטל כלום, אולם לענין "עולה" לא שייך לומר כן דהא רוצה לקחת אותו לעצמו.

והנה המשנה למלך בפט"ז ממעה"ק ה"ז מסתפק במי שגנב אתרוג מהודר ופסלו כמה צריך לשלם, אי מצי גנב פטר נפשיה בנתינת אתרוג אחר כשר לברכה, או דלמא אפטר שהבעלים יכול לומר אנא בעינא למעבד מצוה מן המובחר. והביא בשם מהר"ם מינץ להוכיח מהגמ' בב"ק ע"ח ע"ב הפריש שור לעולה ובא אחר וגנבו מצי גנב פטר נפשיה בכבש לרבנן ה"נ מצי פטר נפשיה באתרוג כשר לברכה. אולם המל"מ הקשה דשאני התם דשור זה שהפריש אין לו דמים דהא קיי"ל המוכר עולותיו ושלמיו לא עשה ולא כלום אבל הכא הרי אפשר למכרו בדמים כשווי המהודר, וכ"כ החכ"צ סי' ק"כ. אמנם נראה פשוט דהמהר"ם מינץ מיירי בכה"ג שא"א כבר למוכרו כגון שלכולם יש כבר אתרוגים או ביום הראשון של החג שבלא"ה אינו יכול למוכרו, ולענין זה שפיר הוכיח מהקדש,

נה ראונו השאיל לשמעון צי כומי זהב הנקראים איריניג וטניהם שיים וזהו זהובים. ונאצד מוננו אחת מהם. והאחת לעלמה לפי שאין לה צן זוג אינה שוה רק שלשים זהובים. וראונו היצע משמעון שבעים זהובים לפי חשבון הכיל. ושמעון משיב שאיני לריך לשלם רק שלשים זהובים בפי ששוה זה הנשאר. עיין צטוים זרע יעקב סי' קי"ז שפקק דעצדיקן וליעחא שילס לו חוטאים כפי שהיה שוה עם צן זוגו. והביא רחיה לזה מעוצלח דאליעניר זעירא צפי הכונס דף ח"ט. ועיין צטוים קול אליהו קיוון י"ד שפקק דמחויב לשלם גם הפחת של שיווי הנשארת דהיינו שבעים זהובים. יעו"ש טעמו. והביא רחיה מהא דפי הזהב דף כיח דעעמאל דר"י דצהמה ומרגליית אין להם אינאה משום דאדם דלה לזוגם יעו"ש. ואף שאין ראייתו מוכרח כי החילוק מצויר להצין. מ"מ כלפעניד דצרו לדיכא כיון שהשומר מחויב לשלם כל הפקד שציבא על ידו אף צגומא צעלמא כאשר ציאתי צדיני גממא כלל ט"ז סי' ח' וצדיני שוחפים כלל ח"ט סי' י"ח צעם גדולי החמוכים. אם כן מה לי הפקד הנאצל או הפקד הכנס הנשאר הלא על שניהם נעשה שומר ועל ידי גממא נפחת החס הנשאר משוויי ט"ז מלחסי צטוים חועפת ראש להגאון כי משם עייצש אצ"ד דקיק יאס צפי"י"ע שנסאל צכיון זה ממש צאוון שנחטו לי לחקן זיב חוים ואצד אחד מהם. ופקק דמחויב לשלם כל הפחת גם מה הנשאר. יעו"ש שכתב טעם כיון עייב כלפעניד דאיוני יכול לומר קי"ל :

נשאלתי באחד שכר בית מחבירו וקיבל עליו אחריות מדליקה, ואח"כ הלך המשכיר והבטיח ביתו בחברת האחריות וגרפה הבית, מי מלי האוכר לומר כיון דלית לך פסידא דדמי ביתך את נוטל מן החברה אדעתא דא לא קבלתי אחריות. [ומריש פרק הנושא דניסת הבת אף ע"ג דבעל חייב במזונותיה, שהן נוהגין לה דמי מזונות אפי"ג דיט אחר לא נחייב לה מזונות, אין ראייה דגבי מתנה שאני כמובן משא"כ הכא]. ונראה לי לדון, והשובר חייב בתשלומי אחריותה, דכמו כן שנינו בפרק הגזול ומאכיל דף קט"ו במשנה דשקף נהר חמורו וחמור חבירו כו' ואם אמר לו אני אגיל את שלך ואתה נוהג לי את שלי חייב ליתן לו, בעא מיניה רב כהנא מרב ירד להגיל ועלה שלו מאליו מהו א"ל משמיא רחמינו עלה, אלמא דהא דקיבל אחריות הוא משום דמתחם דמילי את של חבירו מפסיד חמור של עצמו ולסוף לא הפסיד את של עצמו דעלה מאליו לא מלי אמר אדעתא דא לא מחייבנא נפשי באחריות חמורך דמי אמר ליה מלי איכפת לך במה דמשמיא רחמינו עלי, כש"כ כאן שפי" מה שנותן שטר קבלתו לחברת האחריות הריוח בתשלומי ביתו, ודאי דבזה לא נפטר השוכר מתשלומי אחריות שקבל עליו.

הפקצהא יש לנו לדון צ"ד שאין לבעל הציה היזק והשקריפס כיון שקיבל השלומי נזקו והאסקעקוראך. ולכאורה י"ל דנ"י צעה"ב לומר לבעל האש מה לך ציהי מוצעה בהאסקעקוראך מן שיא רחמו עלי וכקצבנז שיה"י כן ולריך אחה לשלם לי נזקי אש דומיא דמליו צב"ק קנ"ז. צביא גיכ"י ריב מרב ירד להגיל ועלה שלו מאליו וסורא"ל ומשיא רחמינו עלי הרי דאף דאין להמגיל היזק שחמורו עלה עאליו אפייה כיון דירד להגיל ע"מ שיתן לו דמי שלו אמרי' דהא דעלה שלו מאליו מן שמיא רחמינו עלי' והוא לריך ליתן לו דמי חמורו כאלו מ"ג וה"ה צב"ד י"ל דאמרי' לי לבעל האש זיל שלם נזק האש ומה שהוא מקבל תשלומי אסקעקוראליא מן השמים היו מסייעין צה"י שיציה את ציתו אומנס כד מעיינין שפיר ליד דההם אגרי' כביד להגיל חמורו של חבירו ע"מ שישלם לו את שלו הוי דירי' כאבוד וכמחייב האידך לשלומי לי וכי עלה והדר זכי צ"י ומשיא הוא דרכי לי מהפקרא עפירשי עס ובח"מ ק"י רס"ד ק"ד צה"ה משא"כ צב"ד כיון דמעולם ליה לו היזק אחרי שקיבל והאסקעקוראך למה ישלם לו זה דמי ציהי. ובלא"ה נראה דל"ש לומר מזלו גרם ומשיא רחמינו עלי' רק צעדי דחמי מוילא כי ההם שחמורו עלה מאליו

שוב נתעוררתי מהיודעים בחוקת החברות אחריות במדינתנו (ואולי גם במדינתו כן היא), שהחברות אחריות אינם משלמים דמי היוזם של המכונות וכיוצא בזה, רק אם אינם מקבלים דמי היוזם ממקום אחר, ואם היו יודעים שמקבל דמי היוזם מהשואל, אז לא היו משלמים הם, ואם מקבל ואינו אומר להם, יש לו דין כזבן עפ"י חוקי המדינה, וכפי הנהוג עפ"י החוק,

ואך באשר לפי תנאי החברות אחריות, אם לא יודמנו אסונות, אז יש לבעל המכונה כמה ויתורים, בזה יש לומר שהשואל מחויב להשלים לו אלו הויתורים, דאם לא כן יאמר להשואל אם אתה משלם לי זאת שפיר, ואם לא, אז אמחול להחברת אחריות על הקבלת אחריות שלהם, ואתה תשלם לי כל ההפסד, כדין שואל, וכמו דאיתא בכח"ג (במס' ב"ק ח ע"א), דאמר להו אי שתקיתו ושקליתו כדיניכו שקליתו, ואי לא מהדרנא שטרא דזיבורית למרי, ושקליתו כולכו מזיבורית, עיי"ש, אבל אם מבקש ממנו כל ההפסד לא יוכל לומר כן, דא"ל לכו תהדר, כמבואר ברש"י ותוס' שם, וכמ"ש כח"ג בתשו' הרי בשמים